

JAROSLAV ĎAĎO:
Ako úspešne napísať a úspešne obhájiť záverečnú prácu
(alebo zjesť slona)
[How to Write and Defend a Thesis Successfully
(or Eat an Elephant)]
Ružomberok: EPOS, 2022, 336 s.

DOI: <https://doi.org/10.31577/SN.2023.1.10> © Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i.
© 2023, Michal Uhrin. This is an open access article licensed under the Creative Commons

Úvod¹

Od roku 2020 pôsobím ako odborný asistent na Katedre etnológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. V rámci pedagogickej činnosti vediem semináre k bakalárskym a diplomovým prácam. Písanie záverečných a kvalifikačných prác je ústrednou časťou vysokoškolského štúdia a vedecko-pedagogickej činnosti na univerzitách a vysokých školách. Pre študentov a pedagógov je v súčasnosti dostupných viacero titulov venovaných tejto problematike (napr. Meško, Katuščák, Findra a kol., 2005; Katuščák, 2013; Fujda, 2013; Vlk a kol., 2017). V novembri 2022 som, tak ako viacerí pedagógovia Univerzity Komenského, dostal email od profesora Jaroslava Ďaďa, v ktorom nás informoval o vydaní svojej novej knihy *Ako úspešne napísať a úspešne obhájiť záverečnú prácu (alebo zjesť slona)*.

Autor knihu definuje v emailovej komunikácii ako: „učebnicu, ktorá je určená pre učiteľov k predmetom Seminár k Bakalárskej a Seminár k Diplomovej práci. Poskytuje potrebné informácie pre vedúcich seminárov, vedúcich bakalárskych a diplomových prác, ako aj pre študentov, ktorí tieto práce píšu... Potrebné informácie poskytnite aj oponentom záverečných prác a pedagógom, ktorí sú členmi komisíí pre štátne záverečné skúšky. Informácie v nej predstavujú užitočnú metodickú pomôcku aj pre tých, ktorí píšu kvalifikačné práce (rigorózne, habilitačné).“ (J. Ďaďo, osobná komunikácia, 15. novembra 2022). Tak som zo svojho odborného záujmu siahol po tejto knihe.

Profesor Jaroslav Ďaďo pôsobí na Katedre ekonomiky a manažmentu podniku Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Niektoré časti publikácie sú preto venované špecifikám písania záverečných a kvalifikačných prác v týchto študijných odboroch. Ekonomia, podobne ako socio-kultúrna antropológia, sa zaraďuje v systéme vied k sociálnym vedám. Etnológia sa v najnovšom triedení, platnom na Slovensku, radí k humanitným či historickým vedám. Vedecká činnosť však podlieha univerzálnym pravidlám (Bernard, 2006; Boyer, 2003, 2011; Lett, 1997; Popper, 1997). Z toho dôvodu je kniha potenciálnym zdrojom inšpirácie pre študentov a vedúcich záverečných prác v ktoromkoľvek študijnom odbore, či už je to ekonomia alebo etnológia.

V jednotlivých kapitolách učebnice sa autor venuje najdôležitejším aspektom písania záverečných a kvalifikačných prác, od výberu témy, až po odovzdanie a obhájenie práce. V prvej časti textu sa zameriam na vecné hodnotenie obsahu a štruktúry práce, v druhej časti na kritické zhodnotenie niektorých vybraných pasáží.

1 Tento príspevok vznikol s podporou grantového projektu VEGA 1/0203/23 *Morálne hodnotenia národných, etnických a náboženských skupín v situácii ohrozenia*.

Ako teda zjesť slona?

Prvá kapitola je venovaná najmä vymedzeniu definície rôznych druhov záverečných a kvalifikačných prác a procesu výberu témy. Za praktické považujem zosumarizovanie otázok, ktoré autor odporúča študentom zodpovedať, respektíve zamyslieť sa nad nimi počas procesu výberu témy práce (Ďaďo, 2022: 24–26). Autor uvádza najčastejšie problémy pri písaní záverečnej práce v jednom zozname. V zozname sa však prelínajú praktické, metodologické a subjektívne príčiny týchto problémov. Uvediem dva body z autorovho zoznamu. V štvrtom bode autor uvádza, že problém pri písaní záverečnej práce a vykonávaní výskumu k záverečnej práci môže vyplývať z vágnosti jej cieľa: „*cieľ práce je formulovaný príliš široko alebo vágne a nie je definované, čo sa má v práci riešiť*“ (Ďaďo, 2022: 30). Odporúčanie vyhýbať sa vágne definovanému cieľu práce je nepochybne jedným z najdôležitejších nielen pri písaní záverečnej práce, ale pri akomkoľvek vedeckom výskume. V bode pätnásti hovorí: „*študent sa počas práce po uši zamiluje a písanie práce zanedbá*“ (Ďaďo, 2022: 31). Tieto aspekty môžu ovplyvniť proces písania, rovnako ako ďalšie osobné udalosti v živote študentstva. Pedagógovi neprináleží ich hodnotiť, ale skôr im porozumieť. Praktické rady sú tak miestami spojené s odporúčaniami, ktoré môžu byť reflektované na úrovni osobnej komunikácie.

Druhá kapitola je venovaná *Manažmentu písania práce*. V nadväznosti na Bloomovu taxonómiu (Bloom, 1956) či Andersona a Poola (Anderson, Poole, 2001) autor zrozumiteľnou formou predkladá praktické rady pri definovaní cieľa práce (Ďaďo, 2022: 34–37). V tejto kapitole venuje pozornosť aj konzultáciám o záverečnej práci, formám konzultácie, diplomovej praxi, časovému plánu písania záverečnej práce. Za obzvlášť užitočnú považujem časť 2.8. *Zostavenie projektu záverečnej práce*, ktorá obsahuje jasný, aj keď pomerne stručný, návod na napísanie projektu záverečnej práce (Ďaďo, 2022: 60–63). Autor síce mnohé aspekty písania výskumného projektu analyzuje aj v štvrtej kapitole, domnievam sa však, že táto časť by mala poskytovať podrobnejší návod na napísanie výskumného projektu najmä preto, že zostavenie výskumného projektu (nielen projektu záverečnej práce), je proces s viacerými krokmi (Bernard, 2006: 69–108; Lett, 1997: 80–88; Spradley, 1980: 28–30).

Obsah tretej kapitoly *Práca s literatúrou a informáciami* pomôže každému študentovi pri vyhľadávaní a výbere relevantnej literatúry, ako aj pri jej systematickom spracovaní (Ďaďo, 2022: 69–88). Praktické rady ako identifikovať v prečítaných článkoch a knihách relevantné časti pre záverečnú prácu nepochybne uľahčia prácu viacerým študentom vysokých škôl. V nadväznosti na tretiu kapitolu aj v štvrtej pojednáva o zbere a spracovaní informácií. Mnohé časti tejto kapitoly dopĺňajú a rozširujú druhú kapitolu. Za obzvlášť dôležité považujem časti, v ktorých Ďaďo dáva študentom návod na vymedzenie výskumného problému (Ďaďo, 2022: 89–93). S autorom možno súhlasiť, že skôr ako začneme pripravovať a robiť výskum, musíme si vymedziť výskumný problém. Exploratívny a empirický výskum, ktorý často vykonávajú študenti bakalárskeho stupňa štúdia, by mal mať vymedzený ústredný výskumný problém. Vymedzeniu výskumného problému môže pomôcť vedecká teória (Popper, 1997). Vedecká teória môže tiež priamo určiť relevantný výskumný problém a pomáha identifikovať dáta, ktoré sa budú pri riešení výskumného problému zhromažďovať a následne analyzovať (Boyer, 2003, 2011; Lett, 1997).

V podkapitole 4.2. *Formulácia pracovnej hypotézy* autor definuje hypotézu a poskytuje návod na jej formuláciu. V kontexte hypotézy neopomína ani otázku premenných (Ďaďo, 2022: 101–103). Premenné je vo výskume potrebné definovať najmä z dôvodu overovania hy-

potéz. Jasne definované premenné následne umožnia aplikovať konkrétne metódy testovania hypotéz (Ďaďo, 2022: 96).

Štvrtá kapitola obsahuje aj časti venované druhom výskumu, výskumným metódam a technikám zberu dát. Informácie v nich nepochybne uľahčia nejednému študentovi získanie základného prehľadu o jednotlivých výskumných metódach a technikách zberu dát, ako sú experiment, dotazník či pozorovanie (Ďaďo, 2022: 106–128). Tu by som však rád, oproti recenzovanej knižke, rozšíril informácie. Ak čitateľa zaujíma, ako sa experimentálne metódy využívajú v konkrétnej vednej disciplíne, napríklad ako sa menované metódy využívajú v antropológii, etnológii alebo religioznosti, musí siahnuť po ďalšej literatúre (napr. Bahna, 2019; Kundtová Klocová, 2014; Xygalatas, 2013). Kniha stručne predstavuje základné aspekty kvalitatívneho výskumu. Ak sa študent rozhodne vykonávať kvalitatívny výskum, napríklad dlhodobý etnografický terénny výskum, musí siahnuť po primárnej literatúre (napr. Spradley, 1979, 1980; Berg, 2001; Bernard, 2006; Ember, Ember, 2001; Hendl, 2005; Marshall, Rossman, 1989).

V časti *Techniky zberu dát* Ďaďo venuje pozornosť aj metóde pozorovania (s. 115–117). Domnievam sa, že autor mohol problematiku metódy pozorovania rozvíesť podrobnejšie. Pozorovanie sa často prehliada, respektíve je považované za doplnkovú metódu vo vzťahu k interview, dotazníkom a experimentom. Pozorovanie, najčastejšie vo forme zúčastneného pozorovania, nepredstavuje doplnkovú, ale jednu z hlavných techník kvalitatívneho výskumu (Berg, 2001; Spradley, 1980; Sanjek, 1990) nielen v etnografickom výskume. Zúčastnené pozorovanie navyše, tak ako každá metóda a technika výskumu, má svoje silné a slabé stránky, ktoré je dobré pri písaní záverečnej práce reflektovať (Bernard, 2006; Uhrin, 2021, 2022).

Technike rozhovoru je venovaná pozornosť na stranách 123–126. Precízna definícia a popis prípravy rozhovoru predstavujú najhodnotnejšie časti tejto pasáže. Z pedagogického hľadiska je prínosné, že autor vymenúva najčastejšie chyby, ktorých sa môže študent dopustiť pri aplikovaní konkrétnych metód a techník. Vzťahuje sa to napríklad k nevhodne položeným otázkam, ako sú otázky s dvomi zápornými (s. 119). Odporúčania ako postupovať pri získavaní informovaného súhlasu, či tie vzťahujúce sa k dodržiavaniu etických zásad výskumu, by mali byť povinným čítaním každého študenta. Autor tiež upozorňuje na etické aspekty vykonávania rozhovorov, zúčastneného pozorovania, a tiež na etickú problematiku skrytého výskumu. Tieto časti sú z informačného hľadiska hodnotné, ale pomerne stručné. Osobne si myslím, že pre ďalšie štúdium etických aspektov výskumu tak poslucháči a pedagógovia budú musieť siahnuť po primárnej literatúre (napr. Berg, 2001: 54–56; Bernard, 2006: 415–460; Rynkiewicz, Spradley, 1976).

Súhlasím s Ďaďom, že rozhovor vedený s respondentom zoči voči môže byť náročnejší pre výskumníka, ako aj pre účastníka výskumu ako vyplnenie dotazníka a to vo viacerých ohľadoch.

Hovorí: „Je veľmi rizikové zamerať rozhovor na témy politiky, náboženstva, sexuality, rasy, veku, majetku, rodinných vzťahov respondentov a pod.“ (Ďaďo, 2022: 124). Tu určite nemôžem s uvedeným konštatovaním súhlasiť. Spomenuté témy predstavujú nosné témy bakalárskych, diplomových či dizertačných prác mnohých študentov univerzít a vysokých škôl, a to nielen na Slovensku. Nepochybne sú to témy citlivé pre mnohých respondentov. Vyžadujú si od výskumníka prejaviť empatiu, citlivosť a mať premyslený výskumný dizajn vo vzťahu k etike výskumu. To však neznamená, že študenti by sa týmito témami mali vyhýbať. Úspešne obhájené záverečné práce dokazujú, že študenti sú schopní, aj napriek ich potenciálnej náročnosti, tieto témy skúmať kvalifikovaným a odborným spôsobom.² V tejto časti autor uvádza duplicitné informácie. Napríklad na strane 120 a vzápätí aj na strane 121 radí študentom ako zvýšiť návratnosť dotazníkov zasielaných potenciálnym respondentom poštou (Ďaďo, 2022: 120–121). Odporičania sú zhodné nielen obsahovo, ale do značnej miery aj stavbou vety a štylisticky.

Ďaďo tiež odporúča respondenta pri rozhovore povzbudiť, ak odpovedá stroho, či nastáva po položených otázkach ticho. Toto odporúčanie by bolo dobré zasadiť do kontextu kvalitatívnych výskumných metód. Jedným z kľúčov k úspešnému rozhovoru je podľa Bernarda naučiť sa efektívne podporiť účastníka výskumu poskytnúť informácie bez toho, aby sme narušili priebeh rozhovoru (Bernard, 2006: 217) či porušili metodologické a etické princípy výskumu (Spradley, 1979: 34–39). Pre výskumníka môže byť nepochybne váhanie respondenta, zdráhanie sa odpovedať na niektoré otázky, či ticho po ich položení zo strany respondenta frustrujúce. Ak však respondent neodpovedá či sa odpovedi vyhýba, už to predstavuje pre výskumníka dôležitú informáciu. Taktiež prerušenie ticha, momentu keď respondent uvažuje nad odpoveďou, nemusí byť najvhodnejší postup pri vykonávaní rozhovoru. Spomedzi mnohých napríklad slovenská sociologička Zuzana Kusá upozornila na dôležitosť ticha v autobiografických rozprávaniach (Kusá, 1996). Ticho v rozhovore tak nemusí predstavovať prekážku, byť reakciou na nevhodne položenú či formulovanú otázku, ale jeho inherentnou súčasťou (podrobne pozri Bernard, 2006: 217–223).

V štvrtej kapitole, v časti o výskumnej vzorke, autor podáva návod na spôsob výberu vzorky, pričom hovorí o náhodnom výbere, nenáhodnom (zámernom výbere) a ich jednotlivých kategóriách, v nadväznosti na tieto časti aj o metódach spracovania získaných dát a v závere tejto časti aj o obsahu výskumného projektu (Ďaďo, 2022: 149). Z hľadiska logiky a štruktúry textu však mohli byť tieto informácie uvedené v predchádzajúcich kapitolách.³

Piata kapitola je venovaná *Štruktúre práce*. Autor pomáha čitateľovi zorientovať sa vo formálnych kritériách úpravy záverečných a kvalifikačných prác. Na tomto mieste je potrebné pripomenúť, na čo opakovane explicitne upozorňuje aj sám autor, že kľúčovým dokumentom pre študentov sú dokumenty v podobe vnútorných vyhlášok a predpisov fakulty či univerzity, ktoré upravujú formálne, obsahové a ďalšie kritériá kvalifikačných a záverečných prác.

2 Stačí napríklad prelistovať zoznam obhájených záverečných bakalárskych a diplomových prác na Katedre etnológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Tieto práce sú dôkazom o schopnosti študentov efektívne skúmať uvedené témy a napísať o nich odborný text v podobe kvalifikačnej práce. Pre obhájené bakalárske práce pozri: <https://fphil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-etnologie/studium/zaverecne-prace/obhajene-bakalarske-prace/> (Získané 27. 1. 2023). Pre obhájené diplomové práce pozri: <https://fphil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-etnologie/studium/zaverecne-prace/obhajene-diplomove-prace/> (Získané 27. 1. 2023).

3 Na strane 149 sa tiež za sebou nachádzajú dva totožné odseky. Ide zjavne o technickú chybu, ktorá by mala byť v ďalších vydaniach knihy odstránená.

V šiestej kapitole *Formálna stránka práce* autor objasňuje viaceré technické záležitosti vzťahujúce sa k obsahu práce. Verím, že študentom, ktorí siahnu po knihe, pomôžu vyriešiť technické problémy (číslovanie kapitol, formálne úpravy strán, ilustrácie, tabuľky a grafy či citovanie použitých zdrojov, grafická úprava textu).

Predposledná kapitola sa týka *Hodnotenia a obhajoby záverečnej práce* (s. 257–298). V časti 7.1. *Hodnotenie práce* autor predkladá kritériá hodnotenia záverečných prác, podľa ktorých ju najčastejšia hodnotia školitelia aj oponenti práce. Ponúka tiež návod, ako hodnotiť vedeckosť záverečných a kvalifikačných prác podľa Harta (Hart, 2010) či ich originalitu podľa Phillipsa a Prugha (Phillips, Prugh, 2005). Tieto kritériá však autor nepreberá mechanicky, ale kriticky ich komentuje, pridáva vlastné kritériá a poskytuje návod, ako ich uplatniť v praxi (Ďaďo, 2022: 257–268). Dáva tak návod oponentom a školiteľom, respektíve posudzovateľom a členom komisií, ako podľa možnosti objektívnym spôsobom hodnotiť vedeckosť a originalitu záverečnej práce. Nepochybujem o tom, že táto časť viacerým pedagógom môže pomôcť vypracovať vecný a konštruktívny posudok.

V siedmej kapitole Ďaďo poskytuje študentom rady, ako postupovať pri príprave na štátne skúšky a obhajobu záverečnej práce. Tie sa týkajú napríklad štruktúry prezentácie, jej obsahu a formálnej úpravy, či spôsobov argumentácie. Obzvlášť užitočné sú časti, v ktorých autor podáva návod, ako vybrať najdôležitejšie zistenia práce (podľa Styk, 2000) a následne ich prezentovať (Ďaďo, 2022: 285–287).

V poslednej, ôsmej kapitole sa autor venuje etike výskumu. Aj keď väčšina univerzít a vysokých škôl, ako aj vedeckých ústavov Slovenskej akadémie vied či odborných organizácií, má osobitné etické kódexy, je potrebné oboznámiť sa aj so všeobecne prijímanými etickými pravidlami štúdia a vedeckého výskumu. Autor sa dotýka aj otázky plagiátorstva, ktoré sa v ostatných rokoch stalo celospoločenskou témou. Kapitola obsahuje informácie napomáhajúce študentom vyhnúť sa, niekedy nevedomým chýbам, ktoré by mohli vyústiť v plagiátorstvo.

Kniha obsahuje šesť príloh. Súčasťou je kontrolný hárok finálnej úpravy záverečnej práce – sumár všetkých podrobných formálnych záležitostí, ktoré by mal študent skontrolovať pred jej odovzdaním. Ďalšie prílohy poskytujú návod pre pedagógov na vypracovanie oponentského posudku či hodnotiace kritériá záverečných prác v oblasti ekonómie.

Na tenkom ľade?

Na začiatku publikácie autor píše: „Za dôležité považujem uviesť niekoľko racionálnych zásad spolupráce študenta s vedúcim (školiteľom) pri riešení témy práce“ (Ďaďo, 2022: 7). Príkladom je jedna z podkapitol pod názvom *Konzultácie o záverečnej práci* (Ďaďo, 2022: 39–49). Okrem praktických rád je v tejto časti niekoľko pasáží, ktoré môžu pôsobiť na čitateľa rozpačito – napríklad príhody autora z konzultácií alebo miesta, na ktorých sa vyjadruje k štýlu obliekania študentstva na konzultáciách (Ďaďo, 2022: 41–46). Rozpačitým dojmom pôsobí aj časť *Vzhľad a postoj*, kde dáva inštrukcie k odevu a úprave študenta na štátnych skúškach (s. 293–296). Chápem, že autor môže s úpravou a oblečením študenta osobne nesúhlasiť. Z odborného hľadiska vyjadrenia k úprave vzhľadu a odevu študentstva odpútavajú pozornosť od rád, ako postupovať pri písaní záverečnej alebo kvalifikačnej práce.

V kapitole venovanej práci s literatúrou a informáciami autor mohol vynechať časti, v ktorých hovorí o svojej stratégii pri nákupe kníh (napr. s. 73–74), či o sklamaní, ktoré spôsobilo nevrátenie kníh, ktoré požičal študentom (s. 77).

Inštrukcie, ako štruktúrovať formálne a obsahovo záverečnú prácu či obsahovo prepájať jednotlivé kapitoly, sú miestami narušené autorovými osobnými dojmami a príbehmi (napr. s. 164–165). V siedmej kapitole sa nachádzajú časti, v ktorých sa autor vyjadruje k občerstveniu na obhajobách záverečných prác. Ak aj autor tieto pasáže mienil ako dobré rady, nemali byť súčasťou odbornej knihy alebo učebnice.

V šiestej kapitole autor píše: „Ale dobrou nie je ani krásna práca, úhľadne napísaná, pekné grafy, bez jednej gramatickej chyby, bez preklepov, s dokonalou úpravou strán, ale teória z prvej kapitoly pokračuje v druhej i tretej kapitole. Namiesto analýz len všeobecné konštatovania, namiesto návrhov len vágne, neurčité náznaky riešenia problému. Jednoducho bla, bla, bla.“ (Ďaďo, 2022: 185). Odsek, ktorý upozorňuje na potenciálne nedostatky záverečných prác, autor končí prinajmenšom neštandardným spôsobom. Pri čítaní sa opäť natíska otázka o zámere autora.

Domnievam sa, že ak by autor striktnejšie sledoval kritériá vedeckosti z práce Umberta Eca (Eco, 1997), na ktoré sám odkazuje (Ďaďo, 2022: 16), rozhodol by sa viaceré spomínané pasáže z knihy odstrániť.

Slovo na záver

Ako už bolo v úvode spomenuté, profesor Ďaďo pôsobí na Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Preto niektoré časti publikácie sú venované špecifikám písania záverečných a kvalifikačných prác v týchto študijných odboroch. Keďže mnohé pravidlá písania záverečných a kvalifikačných prác presahujú konkrétne vedné/študijné odbory, bude publikácia užitočná všeobecne pre študentov sociálnych a humanitných vied.

MICHAL UHRIN,
Katedra etnológie FiF UK v Bratislave

LITERATÚRA

- Anderson, J., Poole, M. (2006). *Assignment and Thesis Writing*. Australia, Milton: J. Wiley.
- Bahna, V. (2019). Experiment v antropológii. In: E. Voľanská, A. Wiesner, (Eds.), *Nové prístupy v etnológii a sociálnej antropológii na Slovensku* (s. 29–69). Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV.
- Berg, L. B. (2001). *Qualitative Research Methods for Social Sciences*. United States of America: Ally & Bacon.
- Bernard, H. R. (2006). *Research Methods In Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives, Handbook I: The cognitive domain*. New York, NY: David McKay Co Inc.
- Boyer, P (2003). Science, Erudition and Relevant Connections. *Journal of Cognition and Culture*, 3(4), 344–358. <https://doi.org/10.1163/156853703771818109>
- Boyer, P. (2011). From Studious Irrelevancy to Consilient Knowledge: Modes of Scholarship and Cultural Anthropology. In: E. Slingerland, M. Collard (Eds.), *Creating Consilience: Evolution, Cognitive Science, and the Humanities* (s. 113–129). Oxford: Oxford University Press.

- Eco, U. (1997). *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc: Votobia.
- Ember, C. R., Ember, M. (2001). *Cross-Cultural Research Methods*. Walnut Creek: Altamira Press.
- Fujda, M. (2013). *Jak projít úspěšně studiem*. Brno: Masarykova univerzita.
- Hart, Ch. (2010). *Doing a Literature Review*. London: SAGE Publications.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Katuščák, D. (2013). *Ako písať záverečné a kvalifikačné práce*. Nitra: Enigma.
- Kundtová Klocová, E. (2014). Experimentální přístup ve studiu náboženství: Podoby a využití experimentu v sociálněvědném výzkumu. *Pantheon*, 9(1), 71–92.
- Kusá, Z. (1996). Dilemy nad tichom v autobiografických rozprávaniach. *Etnologické rozpravy*, 1, 38–48.
- Lett, J. (1997). *Science, reason, and anthropology: The principles of rational inquiry*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Marshall, C., Rossman, G. B. (1989). *Designing Qualitative Research*. California: SAGE Publications.
- Meško, D., Katuščák, D., Findra, J. a kol. (2005). *Akademická príručka*. Martin: Osveta.
- Phillips, E. M., Prugh, D. S. (2005). *How to Get a PhD: A Handbook for Students and their Supervisors*. Berkshire: Mc-Graw-Hill Education.
- Popper, K. (1997). *Logika vědeckého bádání*. Praha: OIKOYMENH.
- Sanjek, R. (ed.) (1990) *Fieldnotes: The Makings of Anthropology*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Spradley, J. P. (1979). *The Ethnographic Interview*. New York: Holt, Rinehart And Winston.
- Spradley, J. P. (1980). *Participant Observation*. San Diego, California: Harcourt Brace College Publishers.
- Spradley, J. P., Rynkiewich, M. A. (1976). *Ethics and Anthropology: Dilemmas in Fieldwork*. New York: John Wiley & Sons.
- Styk, O. (2000). *Rukoväť diplomanta 2000 (alebo ako úspešne obhájiť diplomovú prácu a nezosiaľieť)*. Banská Bystrica: R.G.T. Press.
- Uhrin, M. (2021). Len tak tam stáť, počúvať a pozerat? *Dingir*, 24(3), 104–105.
- Uhrin, M. (2022). Field Diaries, Emotions, Subjectivity, and their Role in Anthropological Research. *Ethnologia Slovaca et Slavica*, 43(1), 87–101.
- Vlk, A., Drbohlav, J., Fliegl, T., Hulík, V., Stiburek, Š., Švec, V. (2017). *Studijní neúspěšnost na vysokých školách. Teoretická východiska, empirické poznatky a doporučení*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Xygalatas, (2013). Přenos laboratoře do terénu: Využití smíšených metod během terénního studia náboženství. *Sociální studia*, 10(2), 15–25. <https://doi.org/10.5817/SOC2013-2-15>